

EDUKACJA NA ŚWIECIE

Pierwsze lata życia dziecka są niezwykle istotne dla jego dalszego rozwoju poznawczego, społecznego i emocjonalnego. Śmiało można powiedzieć, że to najważniejszy okres rozwoju człowieka. Stąd niezwykle istotne jest zagwarantowanie odpowiedniej opieki dziecku w tym czasie. Poza zapewnieniem odpowiednich warunków rozwoju w domu, dzieci powinny pobierać edukację w szkołach lub specjalnie do tego przygotowanych placówkach. Prawo do edukacji jest jednym z podstawowych praw człowieka, ważnym dla dobrobytu zarówno pojedynczych jednostek, jak i całych społeczeństw. UNICEF walczy o podnoszenie jakości edukacji podstawowej dla wszystkich dzieci – dziewczynek i chłopców – ze szczególnym naciskiem na równouprawnienie płci oraz eliminację wszelkiego rodzaju dyskryminacji. Edukacja jest jednym ze sposobów walki z ubóstwem na świecie. Im więcej wykształconych dzieci na poziomie podstawowym, tym więcej kontynuuje naukę w późniejszych latach swego życia, a w efekcie więcej jest dorosłych, którzy są w stanie sami zadbać o los swój i swojej rodziny.

© UNICEF/NYHQ2010-0753/Roger LeMoyné

1. SYTUACJA OGÓLNA

Na świecie żyje ponad 7 miliardów ludzi, z czego ok. 30% stanowią dzieci. UNICEF szacuje, że ponad 61 milionów dzieci w wieku szkolnym nie pobiera edukacji na poziomie podstawowym (dane z 2012 r.). Największy problem z poziomem upowszechnienia edukacji istnieje w południowej Azji (33 milionów dzieci poza systemem), a także we wschodniej i środkowej Afryce (25 milionów dzieci). Prawie 60 krajów globalnego Południa osiągnęło ponad 90% wskaźnik skolaryzacji na poziomie podstawowym, ale zaledwie w 12 z nich ta sama liczba dzieci kontynuuje naukę w szkołach średnich. Najniższy wskaźnik upowszechnienia edukacji występuje w Afryce Subsaharyjskiej – zaledwie 65%. Czynnikiem, który także zdecydowanie wpływa na uczestnictwo dzieci w zorganizowanym systemie edukacji, jest zróżnicowanie pod względem miejsca zamieszkania: wieś-miasto.

Wspierana przez UNICEF szkoła (Tondo, Filipiny)
© UNICEF/NYHQ2006-1477/Giacomo Pirozzi

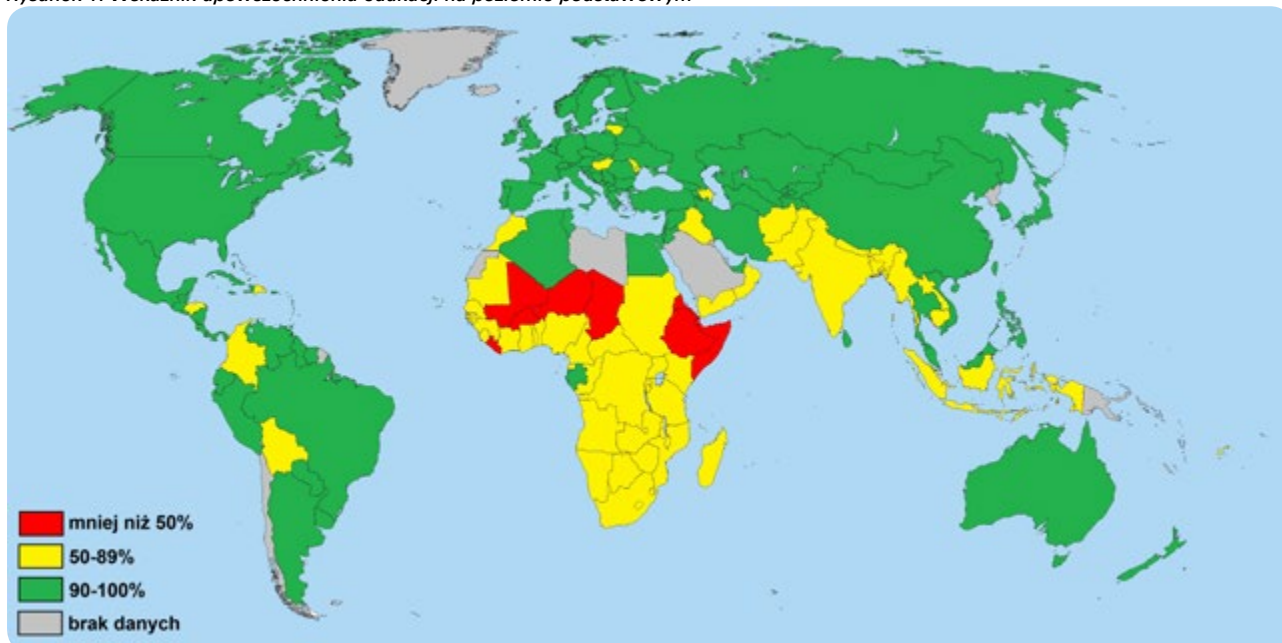
Zgodnie z założeniami Milenijnych Celów Rozwoju (MCR 2 i MCR 3), do 2015 roku każde dziecko, bez względu na płeć, powinno zostać objęte nauczaniem na poziomie podstawowym. Do roku 2005 prawie 2/3 krajów na świecie udało się zrealizować powyższy cel, zwłaszcza w odniesieniu do edukacji dziewcząt. Wciąż jednak są regiony takie jak Afryka Subsaharyjska i Północna, Bliski Wschód, Azja Południowa i Ameryka Łacińska, gdzie przepaść pomiędzy chłopcami a dziewczętami w zakresie dostępu do edukacji jest ogromna.

W latach 1999-2012 liczba dzieci niepobierających edukacji na poziomie podstawowym spadła ze 106 milionów do 58 milionów. Największy postęp w tym względzie odnotowano w Południowej Azji. W 1999 roku 44 mln chłopców i 62 mln dziewcząt nie chodziło do szkoły. Do 2012 roku te statystyki uległy poprawie – 27 mln chłopców było w 2012 roku poza systemem edukacji i 31 mln dziewcząt. Pozostały jednak wciąż dysproporcje względem płci – nadal więcej chłopców niż dziewczynek pobiera naukę.¹

Jedną kwestią jest edukacja dzieci na poziomie podstawowym, inną utrzymanie tych dzieci w systemie edukacji na poziomie średnim. Z ogólnoswiatowych statystyk wynika, że 60% całej populacji młodzieży w wieku szkoły średniej objętych jest edukacją, jednak w krajach rozwijających się zaledwie 1/3 dzieci, które odebrały wykształcenie na poziomie podstawowym, kontynuuje naukę. Upowszechnienie edukacji średniej jest niezwykle istotne, by wykształcić u dzieci umiejętności i kompetencje niezbędne do samodzielnego życia w społeczeństwie.

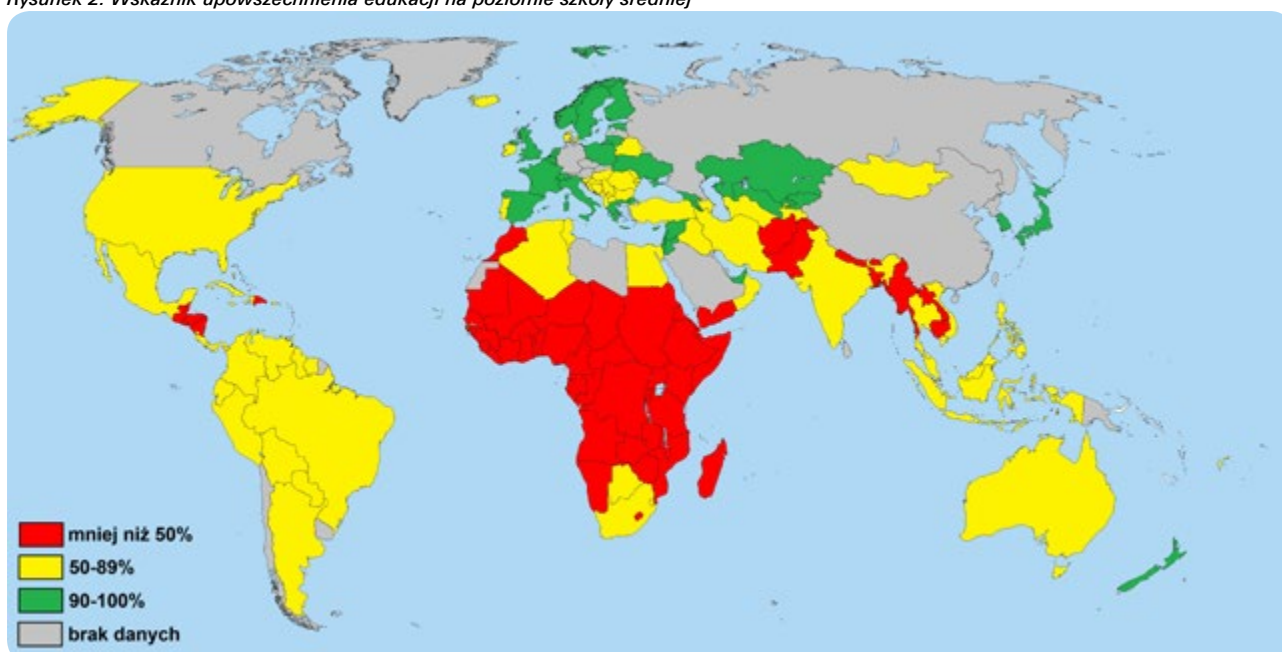
¹ Dane za: Progress for Children. Beyond Averages: Learning from MDGS. Number 11/2015. UNICEF

Rysunek 1. Wskaźnik upowszechnienia edukacji na poziomie podstawowym

Źródło: za: *Progress for Children. Achieving the MDGs with equity, UNICEF, 2010, s. 18*

Rysunek 2. Wskaźnik upowszechnienia edukacji na poziomie szkoły średniej

Źródło: za: *Progress for Children. Achieving the MDGs with equity, UNICEF, 2010, s. 18*

2. BARIERY W DOSTĘPIE DO EDUKACJI

Zapewnienie dostępu do edukacji wszystkim dzieciom jest niezwykle ważnym celem, który powinien być jak najszybciej zrealizowany, gdyż tylko w ten sposób można skutecznie i systemowo walczyć ze zjawiskiem ubóstwa. Jednak w wielu miejscach na Ziemi, z różnych przyczyn, dzieci nie mają możliwości pełnego uczestniczenia w procesie nauczania. Do najważniejszych barier należą:

- **Ubóstwo i brak infrastruktury** – w wielu krajach nie jest możliwe zorganizowanie systemu edukacji, gdyż brakuje środków na prowadzenie placówek szkolnych, kształcenie nauczycieli, dostarczenie dzieciom materiałów, czy też zagwarantowanie dojazdu z odległych wiosek. Z kolei rodziców nie stać na posłanie dziecka do odpłatnej szkoły. Szczególnie dotyczy to dziewczynek wywodzących się z wielodzietnych rodzin, które nie są w stanie wysłać całego potomstwa do szkoły. Rodzice skłonni są zainwestować w edukację chłopca, a dziewczynka przyuczana jest do prac domowych, pomocy w gospodarstwie, itp. Problemem jest także odległość, jaka dzieli dom do szkoły, co przekłada się na absencję dzieci na zajęciach. Po raz

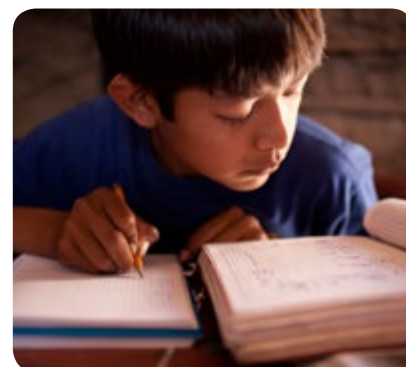
kolejny cierpią na tym dziewczęta, których rodzice z obawy na czyhające niebezpieczeństwa podczas samotnej drogi do szkoły, pozostawiają je w domu.

- **Praca dzieci** – wg danych UNICEF jedno na sześcioro dzieci w krajach rozwijających się jest wykorzystywane do pracy. Tym dzieciom odbiera się możliwość normalnego rozwoju, radości z dzieciństwa i pobierania edukacji. Problem ten dotyczy przede wszystkim Afryki i Azji, gdzie łamanie praw dzieci jest nagminne. Niejednokrotnie dzieci zmuszane są do pracy z powodu złych warunków materialnych, w jakich żyją – status społeczno-ekonomiczny ich rodzin jest tak niski, że konieczna jest pomoc dzieci w zdobywaniu środków na przeżycie (np. przy uprawie roli).

*Dzieci pracujące na plantacji San Juan del Carmen, Boliwia
© UNICEF/NYHQ2011-1461/Noah Friedman-Rudovsky*

- **Katastrofy naturalne** – nieprzewidywalność zjawisk przyrodniczych, takich jak susze, trzęsienia ziemi, powodzie, powoduje, że w ciągu dosłownie kilku godzin a nawet minut, życie całej społeczności w danym miejscu może diametralnie się zmienić. W obliczu takiej tragedii ludzie potrzebują natychmiastowej pomocy, wody pitnej, pożywienia, zapewnienia tymczasowych schronień, szczepień przeciw epidemiom, które mogą się rozwinąć. Ważną kwestią jest także zapewnienie dzieciom możliwości kontynuowania nauki, co pozwoli na szybszy powrót do normalności po traumie.
- **Kultura** – każdy kraj ma swoją niepowtarzalną kulturę, coś co odróżnia go od innych. Niekiedy jednak przekonania i tradycje kulturowe stają w opozycji do potrzeb i wymagań współczesności. I tak w wielu krajach młode dziewczęta przestają uczęszczać do szkoły z powodu wczesnego zamążpójścia (z danych UNICEF wynika, że jedno na czworo dzieci w wieku 14-19 lat z krajów rozwijających się, wyłączając Chiny, jest w związku małżeńskim). Taki proceder jest typowy np. dla mieszkańców Indii czy Nepalu, gdzie często kilkunastoletnie dziewczęta wydawane są za męża dla ich własnego dobra (np. ochrona przed gwałtem). Dziewczyna, która staje się żoną, opuszcza szkołę. Nie powinniśmy walczyć z kulturą i niszczyć tradycji charakterystycznych dla innych nacji, bardziej należy skoncentrować się na znalezieniu rozwiązań, które pozwolą na realizację celów (w tym przypadku edukacji) w istniejących warunkach.
- **Jakość edukacji** – problem w osiągnięciu zadawalających wyników nauczania w krajach rozwijających się stanowią także same szkoły. Bardzo często ich działalność nie przekłada się na wiedzę i umiejętności uczniów. Po pierwsze brakuje infrastruktury, a więc przeznaczonych w tym celu budynków wyposażonych w niezbędny sprzęt. Te, które istnieją, są do tego nieprzystosowane, niekiedy stanowią zagrożenie dla dzieci. Brakuje pomocy naukowych, a nierzadko zdarza się, że dzieci rozpoczynają naukę w obcym dla nich języku, gdyż takie pomoce naukowe (podręczniki) są dostępne (jedynie 13% dzieci w Afryce Subsaharyjskiej pobiera naukę w swoim ojczystym języku). Innym problemem jest brak wykwalifikowanej kadry, która mogłaby nauczać dzieci. Z jednej strony te niedobory kadrowe są konsekwencją braku zorganizowanego systemu edukacji (niewykształcone dzieci to niewykształceni dorośli, którzy nie mogą podjąć pracy nauczycieli), a z drugiej wynikają z niechęci nauczycieli do pracy w niezurbanizowanych regionach. Większość decyduje się na pracę w miastach, co wiąże się także z wyższymi zarobkami.

*© UNICEF/NYHQ2011-1456/Noah
Friedman-Rudovsky*

3. JAK POMÓC? – CO ROBI UNICEF?

Mając świadomość, jak istotna z punktu widzenia dziecka i całej społeczności, w której ono żyje, jest edukacja, UNICEF prowadzi wiele działań mających na celu zagwarantowanie dzieciom dostępu do edukacji:

- **Pomoc doraźna w sytuacji klęski humanitarnej** – szacuje się, że w latach 90-tych każdego roku ponad 66% dzieci na świecie było dotkniętych katastrofami naturalnymi. Z analiz UNICEF wynika, że w latach 2010-2020 liczba ta wzrosła do 175 milionów rocznie. Wszystkim tym dzieciom

Pracownik UNICEF rozdaje przybory szkolne dzieciom w Tbilisi, Gruzja
© UNICEF/NYHQ2008-0721/Cliff Volpe

Szkoła w pudełku dotrała do uczniów w Awassie, Etiopia
© UNICEF/NYHQ2007-0165/Petterik Wiggers

pomaga UNICEF organizując, m.in. ośrodki tymczasowej edukacji, które pozwalają im na powrót do normalności po traumatycznych doświadczeniach. Szkoła w pudełku – specjalny zestaw wczesnoedukacyjny, który pozwala na zorganizowanie zajęć lekcyjnych nawet w najtrudniejszych warunkach, zawiera niezbędne pomoce dydaktyczne, materiały dla nauczycieli oraz zabawki.

- **Pomoc systemowa** – po zapewnieniu dzieciom bezpiecznego powrotu do szkoły po katastrofie, UNICEF rozpoczyna proces odbudowywania tego, co zostało zniszczone, a więc organizowania np. szkół w rejonach dotkniętych klęską. Główna zasada, jaka przyświeca działaniom UNICEF to „Build back better”, czyli odtwarzania tego, co zostało zniszczone, ale z uwzględnieniem koniecznych zmian, które usprawnią działanie szkół. Jeśli np. w jakiejś szkole nie było kanalizacji, bądź brakowało udogodnień dla dzieci z niepełnosprawnością, UNICEF przystępując do prac planuje wszystko pod kątem przygotowania nowych, jak najlepszych warunków do nauki dla dzieci.
- **Równy dostęp do edukacji** – zapewnienie równego dostępu do edukacji chłopców i dziewczynek jest jednym z priorytetów UNICEF. Poza zaangażowaniem w realizację Milenijnych Celów Rozwoju, UNICEF wspiera światową inicjatywę „Edukacja dla Wszystkich” (Education For All). Uczestniczy we wszystkich pracach mających na celu wyrównanie szans dzieci z krajów rozwijających się. Współpracuje z rządami państw i lokalnymi władzami wspierając ich w budowaniu systemu edukacji. Jest jednym z członków Międzynarodowej Inicjatywy na Rzecz Edukacji Dziewcząt (UNGEI), gdzie we współpracy z innymi organizacjami o zasięgu globalnym działa na rzecz upowszechnienia

Dzieci ze szkoły wspieranej przez UNICEF (Jordania)
© UNICEF/NYHQ2012-0197/Giacomo Pirozzi

Nauka w ośrodkach tymczasowej edukacji UNICEF (Haiti)
© UNICEF/HTIA2011-00259/Marco Dormino

edukacji. Rządy wielu krajów zaadaptowały projekty i rozwiązania UNICEF, które wspierają szanse edukacyjne dziewcząt.

- **Zagwarantowanie bezpłatnej edukacji** – w 2005 roku UNICEF i Bank Światowy podjęły inicjatywę pod nazwą „Bezpłatna Edukacja” (The School Free Abolition), której celem jest wsparcie rządów państw w organizowaniu nieodpłatnej edukacji dla dzieci. Działania skupiają się wokół upowszechnienia edukacji na poziomie podstawowym, wprowadzeniu konkretnych przepisów, które zagwarantują dzieciom dostęp do szkoły (będą przewidywały zakaz pobierania opłat za edukację) i zagwarantują jej wysoką jakość. W krajach, w których podjęto wyzwanie upowszechnienia edukacji, widoczne są już pierwsze rezultaty, np. w Kenii liczba dzieci objętych nauczaniem wzrosła z 5,9 mln do 7,2 mln.

- **Monitorowanie jakości edukacji** – ważną kwestią jest monitorowanie działań poszczególnych krajów w obszarze edukacji. UNICEF współpracuje z lokalnymi władzami, zbiera dane na temat istniejących problemów, ale też śledzi postęp w rozwoju systemów edukacji. Głęboka wiedza pozwala na szybką reakcję na wszelkiego rodzaju nieprawidłowości. UNICEF monitoruje także osiągnięcia edukacyjne dzieci, celem sprawdzenia jak efektywne są wprowadzane rozwiązania pedagogiczne.